

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie powiększenia etatu referentów fachowych dla [spraw rolniczych] w Wydziale krajowym.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z 29. listopada 1890 stworzył był Wysoki Sejm, czyniąc tem zadość licznym domaganiom się szerokiego koła rolników, organizację krajowej komisji dla spraw rolniczych jako fachowego doradczego organu Wydziału krajowego we wszelkich jego czynnościach, mających na celu ochronę tudzież prawidłowy rozwój wszelkich gałęzi gospodarstwa wiejskiego i przemysłu rolniczego, zwłaszcza zaś podnoszenie i rozszerzenie gospodarskiej wiedzy.

Wedle statutu, który Wysoki Sejm na tem posiedzeniu uchwalił jest zadaniem komisji dla spraw rolniczych:

- a) badać stosunki gospodarstwa wiejskiego w kraju;
- b) opracowywać i przedkładać Wydziałowi krajowemu bądź z własnej inicjatywy, bądź też na jego wezwanie projekty, dążące do podniesienia gospodarstwa wiejskiego i przemysłu rolniczego we wszelkich jego gałęziach;
- c) przedstawiać Wydziałowi krajowemu wnioski co do życzeń i żądań, z jakimi w interesie gospodarstwa wiejskiego i przemysłu rolniczego odnieść się należy do państwowych władz administracyjnych i ustawodawczych;
- d) na żądanie Wydziału krajowego udzielać mu opinii we wszelkich sprawach gospodarczych;
- e) czynić wnioski co do zakładania nowych szkół gospodarskich wszelkich stopni i rodzajów, stacyj doświadczalnych, muzeów rolniczych i t. p.
- f) wykonywać z ramienia Wydziału krajowego nadzór nad temi szkołami i zakładami tudzież nad wędrowną nauką rolnictwa;
- g) udzielać Wydziałowi krajowemu opinii co do rozdawnictwa stypendyów i zasiłków na cele rolnicze w granicach kredytów, uchwalonych przez Sejm;
- h) czynić wnioski co do wysyłania odpowiednich osobistości za granicę celem badania postępów gospodarstwa wiejskiego i przemysłu rolniczego, stanu i rozwoju szkół rolniczych i t. p.

Oczywista, że przy spełnianiu tych zadań potrzebuje komisya niezbędnie fachowej pomocy do załatwiania czynności biurowych, które się wzmagają w miarę, jak ona swą działalność rozwija i zdąża do wciągnięcia w sferę swych agend choćby tylko tego, co jej Wysoki Sejm statutem do załatwienia przekazał.

Z rozwojem jednak działalności komisji mnożą się i mnożyć się będą czynności Wydziału krajowego na tem polu, gdyż obok spraw, których początek wyszedł lub w przyszłości wydzie z komisji, a których dalsze prowadzenie z natury rzeczy przechodzi na Wydział krajowy, jest jeszcze wiele spraw, wymagających czysto administracyjnego załatwienia, a nadto pewna liczba takich, w których sam Wydział krajowy bierze inicjatywę

Tymczasem tak do załatwiania czynności biurowych komisji, jak i do wypracowywania referatów z zakresu spraw rolniczych w Wydziale krajowym wyznaczony jest dotąd jeden referent fachowy na mocy uchwały Wysokiego Sejmu z 29. listopada 1890.

Że jest rzeczą fizycznie wprost niemożliwą, aby jeden urzędnik, nawet znakomitego uzdolnienia i niezwyklej gorliwości, był w stanie podołać — nie mówiąc już o czynnościach w biurze komisji, wszystkim sprawom tego działu, któremi się obecnie Wydział krajowy zajmuje, wystarczy je tylko kolejno przejść. Dla łatwiejszego przeglądu zestawiamy te sprawy stosownie do ich natury w sześć oddzielnych grup, podając przy każdej z nich należące tam referaty. Mamy tedy: I. *Naukę rolnictwa*; II. *Kulturę i ochronę*; III. *Hodowlę bydła*; IV. *Subwencje i zasiłki dla różnych specjalnych Towarzystw i instytucji*; V. *Sprawy ustawodawcze*; VI. *Właściwe czynności administracyjne*.

I. Nauka rolnictwa obejmuje referaty:

1. o krajowej szkole wyższej dublańskiej,
2. „ dwóch szkołach średnich (rolniczej w Czernichowie i lasowej we Lwowie),
3. „ czterech szkołach niższych (w Dublanach, Horodence, Jagielnicy i Kobiernicach),
4. „ krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie,
5. „ „ „ uprawy lnu w Gródku,
6. „ krajowych trzech niższych szkołach rolniczych w projekcie, z tych dwie niebawem wejdą w życie,
7. „ szkole gospodyń w projekcie,
8. „ szkołach zimowych (Wintercourse) w projekcie,
9. „ krajowych wędrownych nauczycielach rolnictwa i wędrownym nauczycielu weterynaryi,
10. o krajowym instruktorskim mleczarstwa,
11. o ogólnych sprawach, odnoszących się do nauki rolnictwa, mianowicie:
 - a) stypendya dla kandydatów na nauczycieli szkół rolniczych i lasowej,
 - b) stypendya dla innych kształcących się w rolnictwie i leśnictwie,
 - c) zapomogi,
 - d) konferencje nauczycieli szkół rolniczych,
 - e) podręczniki i komisya naukowa,
12. o stacyach doświadczalnych,
13. o sprawach innych szkół:
 - a) weterynaryi,
 - b) kucia koni,
 - c) szkoły ogrodniczej we Lwowie,
 - d) „ chmielarskiej w Starem Siole

W II. grupie: kultura i ochrona mamy:

14. zalesienie wydm piaszczystych,
15. rybołówstwo,
16. uprawa tytoniu,
17. sprawy hodowli koni,
18. sprawy hodowli drobiu,
19. sprawy eksploatacji torfu,
20. kainit i sól bydlęca,
21. tępienie myszy, chrząszczy, ostów i kamianki, mniszki,
22. fundusz pożyczkowy dla przemysłu rolniczego.

III. grupa: Hodowla bydła obejmuje:

23. komisye licencyjonujące,
24. fundusz pożyczkowy hodowlany,
25. subwencye na cele podniesienia hodowli,
26. asekurację bydła rogatego,
27. szczepienie ochronne.

IV. grupa: Subwencye i zasiłki dla specjalnych Towarzystw i instytucyi obejmuje:

28. Towarzystwa rolnicze,
29. Kółka rolnicze,
30. Fundusz pożyczkowy Kółek rolniczych,
31. Towarzystwa uprawy tytoniu,
32. Towarzystwa ogrodniczo-sadownicze,
33. Subwencye dla czasopism fachowych i t. d.

W V. grupie: Sprawy ustawodawcze mamy:

34. komasację gruntów,
35. stowarzyszenia przymusowe,
36. włości rentowe,
37. sprawy podatkowe i t. d.

VI. grupa: Właściwa administracya obejmuje:

38. sprawy osobiste, nominacye itp.
39. „ komisyi rolniczej,
40. opracowanie sprawozdań z tych wszystkich działów dla Wysokiego Sejmu,
41. zestawienie preliminarzy budżetu z tych działów.

Sprawy te miały w r. 1892 ekshibitów sztuk 1730, w r. 1893 sztuk 2088, w 1894 roku sztuk 2277, a w pierwszych dziesięciu miesiącach r. 1895 sztuk 2074, wzrastały zatem z każdym rokiem znacznie i dawały tyle doczynienia, że Wydział krajowy nie mogąc obojętnem okiem patrzeć na mnożące się w tym dziale zaległości widział się zniwolonym z uszczerbkiem dla innych działów administracyi krajowej przydzielić ze swego skromnego etatu urzędników conceptowych do pomocy fachowemu referentowi jednego, który mając przy prawniczem wykształceniu pewne wiadomości z dziedziny rolnictwa, dawał tem samem niejaka rękojmię, że w tym dziale potrafi chwilowo z pewną korzyścią dla sprawy pracować.

Stan jednak taki nie może być dłużej cierpianym, jeżeli Wydział krajowy ma i na tem polu wykazać dodatnie rezultaty swych usiłowań i jeżeli sprawy pierwszorzędnej ogólnej doniosłości mają być w administracyi krajowej traktowane tak, jak na to zasługują ze względu na interes, jaki przedstawiają.

Zwłaszcza zaś niepodobna pozostawić dłużej zakładów naukowych bez fachowego nadzoru, jeżeli się istotnie pragnie, aby one przyniosły te korzyści, jakich się kraj spodziewał, zakładając je i uposażając wedle sił i możliwości. Dotąd mamy jak wyżej podano, w kraju ogółem dziewięć szkół, w ciągu jednego do dwóch lat przybędzie dwie, a wkrótce potem trzecia tak, że niebawem będziemy mieli już 12. szkół. Jednak o jednolitości kierunku w wychowaniu, o jednolitości w wykonywaniu planu naukowego i o ściśletem przestrzeganiu onego nie może być mowy tak długo, dopóki te szkoły same sobie będą pozostawione, a zdane tylko na opiekę lokalnych organów, jakimi są Kuratorye, ożywionych

niewątpliwie najlepszymi chęćmi, nie mogącymi jednak skutecznie w tym kierunku działać raz dlatego, że ich siedziba jest gdzieindziej a powtórze choćby już i dlatego, że one same między sobą wcale się nie komunikują i nie udzielają sobie nigdy wzajemnych spostrzeżeń. Tę kardynalną wadę w organizacyi, jakiej się nie spotyka w żadnym szkolnictwie żadnego kraju z wyjątkiem naszego szkolnictwa rolniczego należy zdaniem Wydziału krajowego stanowczo usunąć, tem bardziej zas należy to uczynić już teraz, kiedy liczba tych szkół jest stosunkowo znaczną i kiedy te szkoły, jak to zresztą być powinno, rozrzucone są po całym kraju. Wprowadzając zaś fachowy nadzór usunie się te wszystkie dotkliwe braki, gdyż wyznaczony do tego urzędnik dokładnie obznajomiony z zadaniami, jakie spełniać winny szkoły rolnicze rozmaitych stopni w naszym kraju, będzie obowiązany przeprowadzać bardzo często ich lustrację, przekonywać się na miejscu o całym toku nauki i urzędowania, szczególnie zaś udzielać pedagogicznych rad i wskazówek, a wreszcie ze swych spostrzeżeń składać Wydziałowi krajowemu dokładne raporty dla wydania dalszych stosownych zarządzeń. Dla osiągnięcia jednak tych celów trzeba odpowiednio do istotnej potrzeby zwiększyć personal urzędników fachowo ukwalifikowanych, którzyby mając sobie z tej wielkiej całości jaką sprawy rolnicze przedstawiają, przedzielone pewne działy mogli z całym spokojem oddawać się niepodzielnie zakreślonej im pracy, a tem samem byli w stanie każdą sprawę należycie zbadać i gruntownie ją opracować.

Dlatego też Wydział krajowy rozpatrzywszy się dokładnie w dzisiejszem położeniu i oeniając należycie doniosłość swej propozycyi nie waha się wystąpić wobec Wysokiego Sejmu z wnioskiem zamykającym niniejsze sprawozdanie. W wniosku tym, opartym na jednomyślnej opinii sekcyi stałej komisji rolniczej, która równie dotkliwie odczuwa brak większej liczby fachowych urzędników, proponuje Wydział krajowy utworzenie w miejsce dotychczasowej jednej trzech posad fachowych referentów, dla spraw rolniczych, ustanowionych według rang i poborów, ogólnie obowiązujących w służbie conceptowej Wydziału krajowego. Jednemu z nich byłby wyłącznie powierzony referat szkolny i inspekcya szkół rolniczych, dwaj drudzy otrzymaliby do załatwienia resztę wyżej wymienionych spraw tego działu; młodszy rangą byłby nadto przydzielony do biura komisji rolniczej w charakterze jego sekretarza, jak to postanawia statut przez Wysoki Sejm uchwalony.

Na podstawie tego przedstawienia Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm uchyla uchwałę swą z 29. listopada 1890, mocą której powiększył etat Wydziału krajowego o jednego urzędnika, referenta dla spraw rolniczych.

2) Sejm ustanawia w etacie urzędników conceptowych Wydziału krajowego trzy posady fachowych referentów dla spraw rolniczych, mianowicie:

- a) jednego z rangą i poborami sekretarza Wydziału krajowego
- b) „ „ „ wice „ „ „
- c) „ „ „ koncepisty „ „

Lwów dnia 18. listopada 1895.

Z Rady Wydziału kraj. Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zastępca Marszałka krajowego:

Antoni Jaxa Chamiec w. r.

Sprawozdawca:

Tadeusz Romanowicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.